

การศึกษา

จุดมุ่งหมาย

การศึกษาควรมีจุดมุ่งหมายดังต่อไปนี้

๑. เพื่อที่จะอบรมนักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่ดี มีความซื่อสัตย์สุจริต มีศีลธรรม เป็นพลเมืองดี มีความคิดชอบ ทำชอบ ประพฤติชอบ

๒. ควรจะอบรมนักเรียน รวมทั้งนักศึกษามหาวิทยาลัยให้รู้จักใช้ความคิด รู้จักบำรุงสติปัญญาให้เฉียบแหลมเพื่อธำรงวิชาการ ให้แตกฉานและลึกซึ้ง นำมาใช้เป็นประโยชน์แก่ตนและแก่ประชาคม

๓. ฝึกนักเรียนให้สามารถมีความรู้สำหรับใช้ประกอบสัมมาอาชีพะ เลี้ยงชีวิตของตนและครอบครัว ได้โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น

การศึกษาอบรมดังกล่าวไม่ได้กระทำอยู่แต่เฉพาะในโรงเรียนหรือสถานศึกษาเท่านั้น เฉพาะอย่างยิ่งการอบรมในหัวข้อที่ ๑ ควรจะได้มีการอบรมในทางบ้าน ข้อนี้มีความสำคัญมาก แม้ว่าจะเป็นเรื่องที่ทุกคนอาจจะบอกว่าเป็นเรื่องที่รู้ ๆ กันอยู่แล้ว แต่เนื่องด้วยในสมัยปัจจุบันนี้ผู้ปกครองบิดามารดามักจะโยนความ

รับผิดชอบไปให้แก่ครูบาอาจารย์หรือรัฐบาล ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ เพราะฉะนั้น จึงขอเน้นว่า การศึกษาอบรมควรจะมีทั้งที่บ้านและทางสถานศึกษา สถานศึกษาก็แยกออกได้เป็นวัดตามแบบโบราณ หรือโรงเรียน หรือวิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัยในปัจจุบันนี้ สถานศึกษาดังกล่าวมีความสำคัญมากขึ้น เฉพาะอย่างยิ่งเท่าที่เกี่ยวกับวิชาการและวิชาชีพ ตามข้อ ๒ และข้อ ๓ ผู้ใดได้รับการศึกษาในระดับต่ำก็ต้องได้รับประโยชน์น้อย แต่ยิ่งศึกษาสูงขึ้นไปก็ยิ่งควรจะได้รับประโยชน์เพิ่มพูนขึ้น แต่ถ้าผู้ใดมีสันดานเลวและบกพร่องในข้อ ๑ คือปราศจากความซื่อสัตย์สุจริตและศีลธรรม คุณประโยชน์ที่จะได้รับจากข้อ ๒ และข้อ ๓ ย่อมกลายเป็นโทษ และในบางกรณีย่อมกลายเป็นโทษอย่างมหันต์

หลักการข้างต้นย่อมพึงเล็งไปในด้านบุคคล คือตัวของนักเรียนเอง เพราะเชื่อมั่นว่า มนุษย์แต่ละคนมีคุณค่าและศักดิ์ศรีอยู่ในตนเอง ไม่ว่าจะเกิดมาจากตระกูลใดหรือจากสถานที่ใด จากสิ่งแวดล้อมต่ำหรือสูง มนุษย์ทุกคนมีคุณค่าและศักดิ์ศรีอยู่ในตนเอง เรามักจะได้ฟังเสมอว่า ควรจะทำอย่างนั้นอย่างนี้เพื่อการศึกษาเพื่อชาติ ผมใคร่จะเน้นว่าการศึกษาคงต้องเริ่มต้นด้วยความสำคัญ ของนักเรียน และจบลงด้วยความสำคัญ ของนักเรียน นักเรียนไม่จำต้องเล่าเรียนเพื่อเห็นแก่ครูหรือแก่โรงเรียน ไม่ใช่หมั่นเรียนเพื่อชาติหรือแม้แต่เพื่อความรุ่งเรืองของวิชาการ วิชาการนั้นปล่อยให้ไปตามยถากรรมได้ ถ้านักเรียนสนใจในวิชาการเพื่อตนเองแล้ว วิชาการย่อมเจริญรุ่งเรืองได้เอง โดยมีนักเรียนเป็นผู้สืบสายวิชาการ เราควรจะให้การศึกษามิใช่เพื่อเพียงแต่ให้ได้ชื่อว่าประเทศไทยมีคนรู้หนังสือ ๘๐-๙๐ % แล้ว หรือนักเศรษฐศาสตร์ที่อ้างเสมอว่า เราจะต้องวางแผนพัฒนาการศึกษาให้ประสานเข้ารอยเดียวกับแผน

พัฒนาเศรษฐกิจนั้น ผมก็รู้สึกว่ามันดีแต่ยังไม่ถูกทีเดียว ที่ว่า
 พุดถูกนั้นก็คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจต้องการคนมีวิชาประเภทต่าง ๆ
 ระดับต่าง ๆ มาทำงาน ผู้ที่จะหางานทำได้และเลี้ยงชีวิตได้ด้วย
 สัมมาอาชีวะ ก็ควรจะพยายามศึกษาให้เป็นไปตามความต้องการ
 ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะจะได้รับเงินเดือนมากจึงจะสำเร็จ
 ประโยชน์ แต่ที่ผมกล่าวถึงนักเศรษฐศาสตร์ที่อ้างถึงเรื่องแผน
 พัฒนาเศรษฐกิจและแผนการศึกษาโดยไม่คำนึงถึงนักเรียนว่ายัง
 เข้าใจผิดอยู่นั้น ก็เพราะเขามิได้ฟังถึงคุณธรรมและศักดิ์ศรีของ
 มนุษย์ที่เป็นนักเรียนแต่ละคน อาจะหลงคำนึงบูชาแผนพัฒนา
 เศรษฐกิจว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์ไปก็ได้

ระบบการศึกษาที่ดีจะต้องพยายามให้นำไปสู่จุดหมายข้างต้น
 ในเมื่อประโยชน์ส่วนตัวของนักเรียนตรงกันกับประโยชน์ส่วนรวม
 เช่นในเรื่องการศึกษานี้ ถ้าเราฟังเสียงถึงตัวนักเรียน ประโยชน์แก่
 ประชาคมก็ไม่ถูกทอดทิ้ง แต่เมื่อใดเราหลงผิด ฟังเสียงคิดถึง
 ประโยชน์ของประชาคมเป็นจุดเริ่มแรก เราอาจจะดำเนินนโยบาย
 ผิดไปได้ และยิ่งนักการเมืองพยายามประกาศให้ดำเนินการศึกษา
 ไปอย่างนั้นอย่างนี้ เพื่อประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองหรือแม้แต่เพื่อ
 ประโยชน์ของหมู่คณะในส่วนแคบ เช่น เจ้าหน้าที่การศึกษาหรือครู
 ผลก็อาจจะกลับกลายเป็นโทษไปได้

ฉะนั้น ในประชาคมที่วิเศษยอดเยี่ยม เป็นอุดมคติ การ
 อำนวยการศึกษาจึงควรจะกระทำให้ทั่วถึงกัน คือควรจะให้นักเรียน
 แต่ละคนสามารถรับการฝึกฝนอบรมดังกล่าวข้างต้นจนสุดความ
 สามารถ คำว่า “สุดความสามารถ” ในที่นี้ ควรที่จะเป็นความ
 สามารถที่มีใช้ความสามารถในทางการเงินของแต่ละคน ผู้ที่เรียน
 ได้เก่งแต่ยากจนก็ควรได้รับการค้าเงินทางการเงิน ผู้ที่เรียนเก่งมีสติ

ปัญญาหลักแหลมแต่อยู่ในห้องถิ่นชนบทกันดาร ก็ควรจะได้โอกาส ให้ได้รับการศึกษาสูงที่สุดไม่ยิ่งหย่อนกว่าผู้ที่อยู่ในพระนคร เปรียบเสมือนเพชรที่อยู่ในตมต้องงมขึ้นมาให้มีค่าให้ได้ ความสามารถที่กล่าวนี้หมายถึงความสามารถและความถนัดทางธรรมชาติ บางคนเกิดมามีสมองดีและสติปัญญามาก บางคนก็มีสติปัญญาน้อยต่าง ๆ กัน แม้ว่าสิ่งแวดล้อมและการฝึกฝนอบรมจะช่วยได้บ้าง ก็ช่วยได้ แต่ในขอบเขตจำกัด จะให้ช่วยได้เสมอกันหาได้ไม่ บางคนก็ถนัดทางการฝีมือ บางคนถนัดทางคิด บางคนชอบศิลปะ บางคนชอบวิทยาศาสตร์ บางคนมีสติปัญญาในทางใช้มือมากกว่าใช้สมอง เป็นต้น ล้วนแต่ต่างกัน ความจริงที่ธรรมชาติสร้างสรรค์มาอย่างนี้ ไม่ใช่ว่าจะไม่ดี เป็นของดี ถ้าหากว่าพวกเราเหมือนกันเสียหมด โลกเราย่อมดูพิลึก จะเจียบเหंगाไม่สนุก เหมือนเข้าไปดูหนัง ดูทีวีก็ดูเรื่องเดียวกันทุกที การอำนวยการศึกษาก็จำเป็นจะต้องลดหลั่นกันไปแล้วแต่ แต่ละคนเป็นธรรมดา แต่ถ้าจะให้ถึงอุดมคติ ทุกคนควรจะได้ได้รับการศึกษาตามแต่ความถนัดของตนจนสุดความสามารถของแต่ละคน

ลักษณะการศึกษาในประเทศไทย ปัญหาและวิธีแก้ปัญหา

เมื่อได้พูดถึงประเทศไทย เราจะกล่าวถึงประเทศไทยว่าเป็นประเทศที่มีอุดมคติที่เป็นสภาพ ideal ดังข้างต้นนั้น ท่านคงจะพูดไม่ได้ ในขั้นนี้ควรพิจารณาดูว่าสภาพของการศึกษาของไทยเราห่างไกลจากอุดมคติเพียงใด ผมใคร่จะขอเสนอให้ท่านได้โปรดดูภาพที่ได้เตรียมไว้ท้ายบทนี้

ภาพที่ ๑ แสดงถึงจำนวนนักเรียนในระดับต่าง ๆ ของการศึกษาในปี ๒๕๐๗ และได้แยกให้เห็นเป็นหมวดประถมตอนต้น

ประถมตอนปลาย มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และอุดมศึกษา

ในการบรรยายนี้ จะได้แยกกล่าวถึงการประถมศึกษา แล้วจึงจะกล่าวถึงมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาต่อไป

๑. ประถมศึกษา

เด็กทุกคนแทบทั่วราชอาณาจักรต้องบังคับให้เรียนหนังสือ ชั้นประถมปีที่ ๑ ถึงปีที่ ๔ ตั้งแต่อายุย่างเข้าปีที่ ๘ จนถึงย่างเข้าปีที่ ๑๕ จึงจะพ้นเกณฑ์ ท้องที่ที่รัฐบาลได้เริ่มประกาศขยายการบังคับให้เรียนถึงชั้นประถมปีที่ ๗ แล้วนั้นมีเพียงไม่กี่แห่ง กระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายที่จะขยายการศึกษาบังคับถึงชั้นประถมปีที่ ๗ ให้ทั่วพระราชอาณาจักรภายในระยะเวลา ๒๐ ปี สืบจากการประชุมเรื่องการศึกษาที่การราจีเมื่อปี ๒๕๐๓ ซึ่งที่ประชุมการราจีนี้ได้เสนอไว้ว่า ควรจะบังคับให้เรียนอย่างน้อยถึงชั้นประถมปีที่ ๗ ภายในเวลา ๒๐ ปี

ในทางปฏิบัติ นักเรียนเป็นจำนวนมากออกจากโรงเรียนไปเด็ดขาดเมื่ออายุพ้นเกณฑ์ หรือเมื่อสำเร็จชั้นประถมปีที่ ๔ แล้ว ขอได้โปรดดูภาพว่าจำนวนนักเรียนระหว่างประถมปีที่ ๔ กับประถมปีที่ ๕ ลดลงต่างกันมากเพียงไร ในจำนวนเด็กที่เริ่มเข้าเรียนชั้นประถมปีที่ ๑ ใน พ.ศ. ๒๕๐๑ ๑๐๐ คนมีเหลือเพียง ๔๕ คน ที่เรียนสำเร็จชั้นประถมปีที่ ๔ ใน พ.ศ. ๒๕๐๔ และอีก ๑๐ คนเท่านั้นที่เรียนต่อในชั้นประถมปีที่ ๕ หมายความว่าในระหว่างประถมปีที่ ๑ ถึงประถมปีที่ ๔ หายไป ๕๕ ใน ๑๐๐ และระหว่างประถมปีที่ ๔ กับประถมปีที่ ๕ หายไปอีก ๓๕ ใน ๑๐๐ จำนวนนักเรียนที่ออกชั้นประถมและมัธยมปรากฏอยู่ในตารางหมายเลข ๒ ทางขวาของด้านหน้า ท่าน

จะเห็นได้ว่าในปี ๒๕๐๔ นักเรียนชั้นประถมปีที่ ๑ ถึงประถมปีที่ ๔ รวมทั้งประถมปีที่ ๔ ด้วย ออกไปเป็นจำนวนถึง ๕ แสนคนเศษ ทั้งในปี ๒๕๐๗ ก็ยังมีจำนวนเกือบ ๕ แสน ๕ หมื่นคน ผู้ที่เรียนต่อในชั้นประถมปีที่ ๕ ส่วนมากมักจะพยายามเรียนเรื่อยไปอีก ๖ ปี จนจบชั้น ม.ศ. ๓ (ม. ๖ เดิม) ในชั้นนี้ก็มีเด็กออกจากโรงเรียนเป็นจำนวนมากอีกครั้งหนึ่ง เหลือที่จะต่อไปถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ (ม. ๔ เดิม) เพียงส่วนน้อย แต่ความจริงก็เป็นจำนวนหลายหมื่น ต่อไปภายหน้าเมื่อได้มีการขยายการศึกษาบังคับไปจนถึงชั้นประถมปีที่ ๗ ทัวหรือเกือบทัวราชอาณาจักรแล้ว คาดได้ว่าเด็กจะออกจากโรงเรียนน้อยลงเมื่อสิ้นปีที่ ๔ และคงจะไปออกมาก ๆ ในตอนประถมปีที่ ๗ แต่ในสภาพปัจจุบันนี้ยังเป็นดังภาพที่แสดงไว้

การบังคับให้เด็กไปเข้าเรียนนั้น ถ้าบิดามารดาผู้ปกครองเด็กที่อยู่ในเกณฑ์บังคับ ไม่นำเด็กเข้าโรงเรียนมีโทษปรับไม่เกิน ๕๐๐ บาท ถ้ายังกระทำผิดซ้ำต่อไปอีกก็อาจจะรับโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ สำหรับกรณีที่รัฐบาลหรือเทศบาลหรือองค์การบริหารท้องถิ่นไม่สามารถจัดหาโรงเรียนให้พอกับจำนวนเด็กแล้ว กฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้ว่าอะไรเลย นับได้ว่าที่เรียกว่า “บังคับ” นั้น เป็นการบังคับฝ่ายเดียว และมีบางคนในพวกเรา ก็เลยเห็นไปว่าไม่สู้จะยุติธรรมนัก ข้อที่ร้ายก็คือ เด็กในเกณฑ์เกิดมีจำนวนมากกว่าจำนวนที่จะพองหาโรงเรียนเข้าได้ พวกเราชาวไทยเมื่อจะเปรียบกับชาติอื่น ๆ ในเรื่องลูกมากแล้ว พวกเราไม่แพ้ใคร เฉพาะอย่างยิ่งในท้องไร่ท้องนา และเมื่อที่เรียนเกิดขึ้นไม่ทันกับจำนวนเด็ก การบังคับก็ไร้ผล ในพระนครผู้ปกครองมักจะกระตือรือร้นที่จะให้การศึกษาแก่เด็ก เทศบาลบางที่ก็พยายามจัดให้มีการเรียนสองผลัด แต่ในบางแห่งก็เกิดใช้วิธี national sport คือ

ใช้วิธีแบบกีฬาเสียงไซค จับสลากเด็ก ก็ปรากฏว่าเด็กบางคนสามารถจับสลากได้ทุกปี พ้นการศึกษาไปได้ ไม่ต้องเข้าเรียนติดต่อกันเป็นเวลาหลายปี

ท่านทั้งหลาย เมื่อพิจารณาตัวเลขในภาพหมายเลข ๑ จะเห็นได้ว่าในชั้นประถมตอนต้นนั้น มีนักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนถึง ๔ ล้านคนเศษในปีการศึกษา ๒๕๐๗ และเมื่อเทียบกับจำนวนเด็กอายุ ๗ ถึง ๑๐ ขวบ จะเห็นได้ว่า นักเรียนนั้นมีมากกว่าจำนวนประชากรในเกณฑ์อายุนี้ ที่ผมพูดเมื่อก็ไม่ขัดกับตัวเลขนี้เพราะเหตุว่านักเรียนในประถมต้นนั้น เป็นนักเรียนที่อายุมากกว่า ๑๐ ขวบ เรียนตกซ้ำชั้นบ้าง มาเข้าโรงเรียนที่หลังบ้างก็มีเป็นอันมาก แท้จริงนั้นเด็กอายุ ๗ ขวบ ไปเข้าโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพระนครและธนบุรี แล้วไม่สามารถเข้าได้มีเป็นจำนวนพัน ๆ ปรากฏการณ์ที่เคยทราบมาแน่ชัดก็คือว่ามีผู้ปกครองเด็กไปขอให้อำเภอหรือเทศบาล ช่วยจัดการให้เด็กเข้าโรงเรียนให้ได้เพราะมิฉะนั้นจะถูกปรับ เทศบาลบอกว่าไม่เป็นไรหรอก ๗ ขวบนะ ไม่มีใครเข้าได้หรอก รอไปอีกปีค่อยมาสมัครใหม่ อย่างนี้เป็นต้น

เมื่อเด็กเข้าโรงเรียนได้แล้ว เด็กก็ยังเสียงไซคอีกคือ อาจจะไปได้ครูที่มีคุณวุฒิ หรือครูที่ไม่มีคุณวุฒิ ตามชนบทนั้นมักจะมีแต่ครูที่ไร้วุฒิ ตามบ้านนอกโรงเรียนมักจะไม่มีการอุปการณการสอนหรือการเรียน หรือบางที่มีแต่ไม่พอ สมุดหนังสือก็แพงเกินกำลัง ผู้ปกครอง อาหารกลางวันก็ยากไร้ เครื่องแบบก็เป็นเรื่องที่ต้องผืนซื้อ และระยะทางระหว่างโรงเรียนกับบ้านบางทีก็เป็นอุปสรรคสำคัญในพระนครและเมืองอื่น ๆ โรงเรียนอาจจะมิอุปการณดีกว่า และผู้ปกครองก็อาจจะยินดีเสียสละให้เด็กได้รับการศึกษาดี แต่นักเรียนที่สมัครใจเรียนนั้นก็ยังมีจำนวนมากที่จับสลากไม่ได้

อุปสรรคใหญ่สำหรับเด็กในชนบทได้แก่การขาดเรียน เด็ก ๆ ปกติชอบวิ่งเล่นอยู่ในที่แจ้ง ไม่ชอบเข้าห้องเรียนอยู่เป็นธรรมดา ผู้ปกครองบางคนสมัครที่จะให้บุตรของตนเลี้ยงควายมากกว่าไปโรงเรียน ฝนตกขึ้นเมื่อใดก็เป็นเหตุพอที่จะให้ย่อท้อต่อการเดินทางไปโรงเรียนเที่ยวละหนึ่งกิโลเมตร เป็นต้น การตรวจตราสอดส่องให้เด็กไปโรงเรียนนั้นบางที่ก็หย่อนไป บางที่ก็ไม่มีเอาเสียเลย ตามกฎที่ใช้บังคับอยู่ เด็กคนใดที่ขาดเรียนจนเข้าห้องเรียนไม่ถึง ๖๐ ใน ๑๐๐ ของจำนวนชั่วโมงที่กำหนดให้เรียน จะถูกห้ามไม่ให้เข้าสอบ และผู้ที่สอบตกด้วยเหตุนี้หรือเหตุอื่น จะต้องเรียนซ้ำชั้นในการศึกษาปีต่อไป เด็กที่ซ้ำชั้นก็มักจะเกรงไม่ยอมเรียนร่วมกับเด็กใหม่เพราะถือว่าต่ำกว่า และไม่ยอมอ่อนน้อมต่อข้อบังคับซึ่งเป็นปรปักษ์แก่ตนและซึ่งทำให้ตนขายหน้า ฉะนั้นจะเห็นได้ว่ามีเด็กตกชั้นประมปีที่ ๑ มากผิดปกติ ผมไม่ได้นำตัวเลขมาแสดงในที่นี้แต่ว่าเป็นจริงตามนี้ สำหรับในปีหลัง ๆ นี้ผมใคร่จะเรียนว่า มีเด็กตกชั้นน้อยกว่าปีก่อน ๆ ก็จริง แต่ยังเป็นจำนวนมาก ผู้ใหญ่น่าจะถามตนเองว่าการลงโทษเด็กแบบนี้ชอบธรรมแล้วหรือ

ในบางโรงเรียนในชนบท ครูทั้งที่มีวุฒิและไม่มี ต้องสอนพร้อม ๆ กันคนละหลายชั้น เพราะมีครูไม่พอ เงินเดือนแต่ละคนอาจไม่เกิน ๕๐๐ บาท ในลักษณะการเช่นนี้จะพุดถึงสมรรถภาพหรือความเสียสละหรือความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ที่ยอมปราศจากความหมายเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเป็นที่แน่ใจว่าไม่ค่อยจะมีใครมาตรวจตราว่ากล่าว การที่เด็กเข้าเรียนชั้นประมปีที่ ๑ รั้อยคน เรียนต่อประมปีที่ ๕ เพียงประมาณสิบคนเท่านั้น แสดงว่าความพยายามจัดการศึกษานั้นปราศจากผลเสียเป็นอันมาก เพราะจะหวังให้เด็กเหล่านี้รู้หนังสือเป็นการถาวรย่อมเป็นไปได้

ถ้าจะพยายามแก้ปัญหาประถมศึกษา ข้อที่เห็นได้ชัดก็คือเราขาดแคลนโรงเรียน ขาดอุปกรณ์ ขาดครูและขาดครูวุฒิ ผู้ปกครองและนักเรียนในถิ่นที่ยากแค้นต้องการความช่วยเหลือในด้านสมุดหนังสือ ดินสอ เสื้อผ้า และในบางกรณีก็น่าจะช่วยให้ถึงอาหารกลางวันและการขนส่ง ทั้งหมดนี้แสดงว่ารัฐบาลจำเป็นที่จะต้องทุ่มเทเงินเพื่อการประถมศึกษาอีกมาก แต่การจ่ายเงินโดยขาดสติและความรอบรู้ย่อมเป็นการจ่ายสูญ ถ้าขาดการวางแผน การตรวจตรา การบังคับให้เด็กไปเรียนจริง ๆ แล้ว เงินก็สูญเปล่า ผมมีความเห็นว่าระบบประถมศึกษาบังคับ ๔ ปีนี้ น่าจะปรับปรุงให้ดีให้รัดกุมเสียก่อน ก่อนที่เราจะก้าวไปขยายระบบบังคับไปถึง ๗ ปี แต่แน่ละเราจะต้องพยายามให้ได้ใช้ระบบบังคับ ๗ ปี โดยเร็วที่สุดที่จะเร็วได้ตามกำลังเงิน เช่น พยายามเริ่มขยายงานใน ๕ ปี เป็นต้น ในระหว่างนี้เราจำเป็นจะต้องส่งเสริมให้เด็กไปเข้าโรงเรียน วิธีลงโทษให้เข้าชั้นนั้นน่าจะพิจารณาว่าควรจะมีไหม เพราะเหตุว่าเด็กก็ต่าง ๆ กัน บางคนก็เติบโตด้วยสติปัญญาเร็วกว่าคนอื่น แต่บางคนก็เติบโตช้า ถ้าหากว่าเราลงโทษให้เข้าชั้นแล้วแกอาย แล้วแกไม่มาโรงเรียนหนีโรงเรียนไป ก็เท่ากับว่าเราสามารถให้แกมาโรงเรียนเพียง ๑ ปี ถ้าหากว่าเรายอมให้แกขึ้นชั้นไปบ้าง ผ่อนผันค่อย ๆ ปรานีปราศรัยไปแล้ว แกก็ไม่มีผลอะไรในการที่แกต้องตกชั้น ผมพูดถึงเด็กอายุ ๗ ขวบถึง ๑๐ ขวบ ถ้าเช่นนั้นละก็ยังมีหวังว่าแกอาจจะอยู่ในโรงเรียนได้ถึง ๔ ปี อย่างนี้จะไม่ดีกว่าหรือ ผมเข้าใจว่าจะถูกหลักจิตวิทยาเด็กมากกว่า ผมเสนออีกข้อหนึ่งว่าควรจะมีเจ้าหน้าที่คอยช่วยสนับสนุนให้ครูต่าง ๆ ทำการสอนจริง ๆ จัง ๆ และสนับสนุนให้ผู้ปกครองดูแลส่งเด็กของตนไปโรงเรียนโดยสม่ำเสมอ เงินเดือนครูก็น่าจะได้พิจารณากันให้ดีและควรจะมีวิธีการอันแยบคาย ส่งเสริม

ให้ครูพยายามหาความรู้เพิ่มขึ้น เฉพาะอย่างยิ่งในชนบท ในระหว่างที่เรายังไม่สามารถขยายการประถมศึกษาบังคับออกไปเป็น ๗ ปีเช่นนี้ เมื่อเด็กมาอยู่ครบ ๔ ปี สำเร็จประถมปีที่ ๔ ไปแล้ว น่าจะชักจูงโดยเจ้าหน้าที่การศึกษาท้องถิ่นให้มีการชุมนุมนักอ่านหนังสือ ให้มีห้องสมุดขึ้น ให้มีการชุมนุมในเวลาว่างงาน สำหรับฟื้นฟูหนังสือที่แกกำลังจะลืมไป อย่างนี้คงจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่จำต้องออกจากโรงเรียนไปเพียงชั้นประถมปีที่ ๔

๒. มัธยมศึกษา

มัธยมศึกษาแบ่งออกเป็น ๒ สายคือ สายสามัญและสายอาชีพะ มัธยมศึกษาสายสามัญแยกออกเป็นตอนต้น ๓ ปี (คือ ม.ศ. ๑-๓) และตอนปลาย ๒ ปี (คือ ม.ศ. ๔-๕) มัธยมศึกษาสายอาชีพะก็แยกออกเป็นตอนต้น ๓ ปีเหมือนกัน แต่ตอนปลายมี ๓ ปี ผู้ที่สำเร็จชั้น ม.ศ. ๖ สายอาชีพ จะได้ประกาศนียบัตรอาชีพะชั้นสูง มัธยมศึกษาสายอาชีพะตอนต้นนั้นปรากฏว่าไม่เป็นที่นิยมและไม่ได้ผลสมความมุ่งหมาย มีผู้เรียนแต่จำนวนน้อย ขอได้โปรดดูภาพที่ ๓ ในชั้น ม.ศ. ๑, ๒ และ ๓ ส่วนที่มีกาไว้เป็นจำนวนน้อยเหลือเกิน รัฐบาลในปัจจุบันนี้เท่าที่ทราบมีนโยบายที่จะเลิกเสีย โดยจะให้มีการสอนมัธยมศึกษาตอนต้นเฉพาะสายสามัญเท่านั้น ฉะนั้นนักเรียนที่สำเร็จชั้น ม.ศ. ๓ ก็อาจจะเลือกเรียนต่อ (ถ้ามีโรงเรียนรับและได้รับคัดเลือกให้เรียนต่อได้) ๔ ทางด้วยกัน คือ

- ก. เรียนต่อสายสามัญ ๒ ปีได้ประกาศนียบัตรมัธยมบริบูรณ์ และถ้าจะเรียนต่อไปก็สอบเข้ามหาวิทยาลัยหรือเข้าโรงเรียนเทคนิคหรือโรงเรียนฝึกหัดครู

- ข. เรียนต่อสายอาชีพ ๓ ปี เพื่อให้ได้ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และถ้าจะเรียนต่อไปก็เรียนอีก ๒ ปี เพื่อให้ได้ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง
- ค. เข้าโรงเรียนฝึกหัดครู เรียนอีก ๒ ปี ได้ ป.ก.ศ. อีก ๒ ปี ได้ ป.ก.ศ. สูง และอีก ๒ ปี ได้ปริญญาทางการศึกษา
- ง. เข้าโรงเรียนฝึกหัดครูอาชีวะ เรียน ๓ ปี ได้ประกาศนียบัตรครูอาชีวะ อีก ๓ ปี ได้ประกาศนียบัตรชั้นสูง เป็นต้น

จำนวนนักเรียน

ในขั้นนี้ ใครเสนอให้พิจารณาปริมาณนักเรียนในโรงเรียนเทียบกับจำนวนประชากรตามหมวดอายุ ตามภาพหมายเลขที่ ๑

เมื่อเทียบกับจำนวนเด็กในหมวดอายุที่ควรจะตรงกับชั้นการศึกษา กับเด็กที่อยู่ในโรงเรียนแล้ว จะเห็นได้ว่ารุ่น ๑๑ ถึง ๑๓ ขวบ มีประชากรถึง ๒,๒๕๐,๐๐๐ คน แต่มีคนที่อยู่ในโรงเรียนในชั้นประถมปลายเพียง ๔๐๐,๐๐๐ เศษ อาจจะมีอยู่ในชั้นประถมต้นอยู่บ้างเป็นจำนวนมากก็จริง แต่ก็คิดว่าอย่างน้อยคงจะมี ๑ ล้านคนที่ไม่ไปโรงเรียน รุ่น ๑๔ ถึง ๑๖ ขวบคงจะมีประมาณ ๑ ล้าน ๕ แสนคน ที่ไม่ได้เล่าเรียน โดยใช้วิธีลบดังที่ได้เสนอไว้ สำหรับเด็กอายุ ๑๑ ถึง ๑๓ และรุ่น ๑๗ ถึง ๑๘ ขวบ ประมาณอีก ๑ ล้านคน รวมตั้งแต่อายุ ๑๑ ถึง ๑๘ ขวบ ใน พ.ศ. ๒๕๐๗ มีเด็กและคนรุ่นหนุ่มรุ่นสาวที่ไม่ได้เรียนหนังสืออยู่ในโรงเรียนถึง ๓ ล้าน ๕ แสนคน ในจำนวนนี้คงจะมีเป็นอันมากที่ทำงานเป็นอาชีพ เช่น ทำนา ทำสวน รับจ้างต่าง ๆ แต่คงจะมีจำนวนไม่น้อยใน ๓ ล้าน ๕ แสนคนนี้ที่หางานทำไม่ได้ และเมื่อเด็กวัยรุ่นไม่ได้เรียนหนังสือและไม่ได้

ทำงาน ช่องทางที่จะเกิดปัญหาเยาวชน หรือปัญหาอันธพาลวัยรุ่น ก็น่าจะมีมาก น่ากลัวอันตรายเป็นปัญหาทางสังคม

ที่พูดมานี้ไม่ได้หมายความว่าเด็กที่ไปโรงเรียนหรือไปเข้ามหาวิทยาลัย หรือแม้แต่ในคณะเศรษฐศาสตร์นี้แล้วจะเป็นอันธพาลไม่ได้ อาจจะมีเหมือนกันในที่นี่ แต่ว่ามีช่องทางน้อยกว่า เด็กที่ไม่สามารถที่จะเข้าโรงเรียนได้และไม่มืงานทำ เพราะฉะนั้นที่เรากับน ๆ กันว่าปัญหารัวยรุ่นและอันธพาลมีมากในประเทศไทยนั้น เมื่อหวนคิดกลับไปแล้วก็จะรู้สึกว่าเป็นที่น่าอัศจรรย์มากที่เด็กว่างงานอยู่เยอะแยะและไม่สามารถไปเข้าโรงเรียนได้ แล้วมีอันธพาลเพียงเท่านั้นเท่านั้น น่าจะมีมากกว่านี้

พิจารณาจากแง่ของตัวเอง เราต้องการให้เด็กของเราเป็นพลเมืองดี มีความคิด เป็นคนดีทั้งในครอบครัวและในหมู่คณะ ถ้าเราเชื่อว่าการศึกษาคจะส่งเสริมให้เป็นคนดีได้แล้ว ก็น่าเสียใจยิ่งนักที่มีเด็กวัยรุ่นอายุ ๑๑ ถึง ๑๖ ปี จำนวนถึง ๒ ล้าน ๕ แสนคน ไม่ได้รับการศึกษาดังขนาด ผลเสียหายในเรื่องนี้มีมาก เช่น การส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย ก็น่าคิดว่าเราวางรัฐธรรมนูญกันจะได้ผลเพียงใด ถ้าประชากรของเรายังขาดการศึกษาอยู่มากเช่นนี้ และการที่เราจะอวดอ้างกับใครว่าคนไทยรู้หนังสือกันมากถึง ๖๐-๗๐-๘๐ % นั้น จะมีมูลแห่งความจริงเพียงใด

ถ้าพิจารณาจากแง่เศรษฐกิจประชาคม ความจริงก็มีอยู่ว่า คนที่มีการศึกษาดีย่อมทำงานได้เฉลี่ยฉลาดและได้ผลดีกว่าคนที่ไว้การศึกษา ถ้าข้อนี้เป็นความจริง การเพิ่มผลผลิตของชาติไทย ย่อมจะประสบผลสำเร็จไม่ได้ ในเมื่อคนของเราไม่รู้หนังสือแบบงู ๆ ปลา ๆ ผู้เชี่ยวชาญการศึกษาได้วางเป้าหมายไว้สำหรับประเทศต่าง ๆ ในเอเชียว่า ถ้ามีเด็กนักเรียนชั้นประถมอยู่ ๑๐๐ คน ก็ควรจะ

นักเรียนชั้นมัธยมประมาณ ๒๖ คน ประเทศในเอเชียนี้ ประเทศญี่ปุ่นเขาสามารถทำการได้ดีกว่าเป้าหมายแล้ว คือไปได้ถึงอัตราส่วน ๑๐๐ ต่อ ๒๙ ประเทศไทยเราแม้จะรวม ป. ๕-๖-๗ ไว้ในชั้นมัธยมจนถึง ม.ศ. ๕ ก็ยังได้อัตราส่วนเพียง ๑๐๐ ต่อ ๒๐ ถ้าตัด ป. ๕-๗ ออกถือเป็นชั้นประถม อัตราส่วนจะเหลือเพียง ๑๐๐ ต่อ ๘ ซึ่งนับว่าต่ำกว่าเป้าหมาย ๒๖ ของเอเชียอย่างไกลมาก

ข้อเท็จจริงทั้งนี้แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลและประชาชนของเรามีหน้าที่ด่วนและสำคัญที่สุดอยู่ข้อหนึ่งคือ พยายามสร้างโรงเรียนมัธยมศึกษาให้เด็กของเราได้เรียนมากยิ่งขึ้น ๆ ขึ้นไป เราต้องการทั้งโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ โรงเรียนเทศบาล และโรงเรียนส่วนท้องถิ่น เฉพาะอย่างยิ่ง เราต้องการครูสำหรับโรงเรียนมัธยมอีกมากมายหลายเท่าของจำนวนที่เรามีอยู่ในเวลานี้ ถ้าจะมีปัญหาถามว่าประเทศเราจนอยู่อย่างนี้ จะสามารถเจียดเงินมาเพื่อการศึกษาได้พอเพียงหรือ หรือถ้าจะถามว่า Can we afford it? คำตอบที่เป็นภาษาอังกฤษก็ควรจะเป็นว่า We cannot afford not to do it หมายความว่าถ้าเราไม่สามารถเจียดเงินมาเพื่อการศึกษา ก็ไม่น่าจะสามารถเจียดเงินไปสำหรับเรื่องอื่น เพราะปัญหาอื่น ๆ เช่น ภัยคอมมิวนิสต์ อันธพาล อาชญากรรมวัยรุ่น การปกครองประชาธิปไตย หรือแม้แต่ปัญหาการเศรษฐกิจและการผลิตต่ำ ปัญหาเหล่านี้จะป้องกันแก้ไขไม่ได้ ถ้าเราไม่ยอมลงทุนในสิ่งที่ประเสริฐที่สุดคือ คน

ถ้าเป็นที่ยอมรับกันว่าประเทศไทยทั้งรัฐบาลและประชาชนจะต้องใช้กำลังเงินและกำลังคนลงทุนเพื่อการศึกษาให้มากจริง ๆ แล้วหลักการที่ควบคุมมากก็คือถ้าจะต้องใช้เงินมาก จะต้องพยายามใช้กำลังเงินและกำลังคนนั้นให้ได้ผล ให้มีสมรรถภาพดีจริง ๆ ถ้าเป็น

เช่นนี้คำว่า “ประหยัด” ในความหมายแท้จริงก็ต้องเป็นคำขวัญ เช่น ก่อนจะสร้างโรงเรียนใดให้มีความสวยงามเป็นพิเศษหรือมีหอประชุมอันหรูหรา จะต้องคำนึงถึงปริมาณโรงเรียนที่ควรจะทำจากเงินจากการอดกลั้นที่จะไม่สร้างหอประชุมนั้น เจ้าหน้าที่ในเรื่องนี้จะต้องวางแผนการและโครงการระยะยาวให้รอบคอบเพื่อมิให้เกิดการ รั่วไหล การเหลวไหล และเพื่อให้สนับสนุนการลงทุนแก้ปัญหาให้ ถูกจุด ตามลำดับความสำคัญของงานแต่ละด้าน

ในชั้นมัธยมศึกษาชั้นนั้น ควรจะสังเกตได้ว่าเด็กของเรามักจะออกจากโรงเรียนไปเป็นจำนวนมากระหว่าง ม.ศ. ๓ กับ ม.ศ. ๔ (ดูตาราง หมายเลข ๒) ม.ศ. ๓ ออกไป ๓ หมื่นเศษทั้งสองปี ทั้ง ๒๕๐๔ และ ๒๕๐๗ และ ม.ศ. ๔ ก็ออกไปมากถึงหมื่นห้า และ ๙ พันเศษใน ๒ ปีนั้น และอีกชั้นหนึ่งออกไปเมื่อจบ ม.ศ. ๕ เด็กที่ออกไปทั้งสอง ประเภทนี้เมื่อออกไปเข้าโรงเรียนไม่ได้ คำตอบก็คือจะต้องทำงาน เมื่อจะต้องทำงานก็ต้องมีวิชาชีพจึงจะได้ทำงานได้ มิใช่จะเรียนรู้ แต่ในวิชา “หนังสือ” เท่านั้น จะเห็นได้ว่าเด็กที่สำเร็จ ม.ศ. ๓ หรือ ม.ศ. ๕ สายสามัญนั้นหางานทำได้ยาก แม้แต่ราชการก็ไม่ใคร่อยาก รับ ขอบรับพวกสำเร็จพาณิชยกรรมมากกว่า แม้จะเสียเงินเดือนมากกว่า มองจากแง่แผนพัฒนาการเศรษฐกิจส่วนรวมก็จะต้องการใช้ผู้มีฝีมือทางการช่างสำหรับทำถนน ก่อสร้าง รั้ววัด ขุดคลอง ทำการ อุตสาหกรรม และต้องการผู้มีความรู้เบื้องต้นในด้านเกษตรกรรม การป่าไม้เป็นอันมาก เมื่องานเหล่านี้เป็นงานที่มีผู้ต้องการหาคนมา ทำงาน ในด้านผู้หางานก็ควรจะได้แสวงหาวิชาที่มีผู้ต้องการนี้ จะ ได้ประโยชน์ทั้งในด้านส่วนตัวและส่วนรวม ฉะนั้นจึงเห็นว่าการ ศึกษาสายอาชีพะใน ม.ศ. ต้น ก็เป็นสิ่งสำคัญไม่ใช่น้อย สังเกตดูจาก ภาพที่ ๓ (ท้ายบท) จะเห็นว่า ในชั้นนี้มีผู้เรียนอาชีวศึกษาน้อยเต็มที

และรัฐบาลดำริจะเลิกเสีย ถ้าเป็นเช่นนั้นก็น่าเสียดาย เพราะการที่โรงเรียนอาชีวะชั้น ม.ศ. ต้นในประเทศไทยเท่าที่เป็นอยู่ในอดีตและปัจจุบันไม่ได้ผลนั้น ก็เป็นเพราะเหตุหลายประการซึ่งควรจะแก้ไขได้ พวกเราที่เป็นผู้ใหญ่แล้วคงจำได้ว่าที่รัฐบาลตั้งโรงเรียนในครั้งนั้น ท่านตั้งด้วยการโบกมือ คือหมายความว่าครั้งหนึ่งต้องการโรงเรียนอาชีวะทุกจังหวัด ท่านโบกมือทีหนึ่ง โรงเรียนช่างไม้ก็เกิดขึ้นฟรี ๗๐ จังหวัด ครูก็ไม่มีหรือไม่มีวุฒิ นักเรียนที่เรียนไปแล้วก็สู้อายดีที่ฝึกอยู่ที่ร้านช่าง ๆ บ้านไม่ได้ และก็น่าประหลาดเหลือเกินที่โรงเรียนช่างไม้มีถึง ๗๐ โรงเรียน แต่โรงเรียนเกษตรในชั้น ม.ศ. ต้นมีไม่ถึง ๑๐ โรงเรียน และความจริงแม้โรงเรียนเกษตรก็ไม่ได้ผล เพราะเหตุว่าเราไม่ได้สนใจเด็กและสนใจผู้ปกครองให้มุ่งหน้าเรียนในด้านเกษตร หรือมุ่งหน้าเพื่อทำงานด้านเกษตร หรือมุ่งหน้าเรียนทางการช่าง เราใช้แบบเจียบ ๆ เรียนที่ไหนไม่ได้แล้วก็เชิญมาเรียนที่นี้ก็แล้วกัน โอกาสหน้าอาจกลับเข้ามามัธยมสามมัธยมได้อีก อาจกลับเข้ามหาวิทยาลัยชั้นสวรรคตได้อีก เป็นต้น ทำอย่างนี้ก็โง่ทงกันไม่ได้นาน เพราะโรงเรียนก็ไม่มีใครเข้าเรียน ข้อบกพร่องเหล่านี้พอจะช่วยแก้ไขได้ และถ้าเริ่มต้นกันใหม่ก็คงมีทางสำเร็จ แต่ไม่ใช่ใช้วิธีโบกมือสร้างโรงเรียน ฉะนั้น จึงไม่ควรเลิก แต่ควรขยายออกให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องให้หมดไป เฉพาะอย่างยิ่งในด้านฝึกหัดนักเรียนให้รู้จักใช้มือและเครื่องมือจริง ๆ โดยไม่ให้ความหวังที่ผิด ๆ ว่า เข้ามาเรียนแล้วจะสามารถต่อมหาวิทยาลัยได้

ขณะนี้ใครจะเสนอตัวอย่างของโครงการที่กระทรวงศึกษาธิการและสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติได้ร่วมกันพิจารณาโครงการที่ ๑ เพื่อพัฒนาการอาชีวศึกษาชั้นมัธยม ได้แก่ โครงการปรับปรุงอาชีวศึกษาในชั้นไปต่อมัธยมตอนปลาย โครงการนี้กำลัง

๑๘ ป่วย อังการณ : กัสะว่าด้วยการศึกษา

เจรจายู่กับธนาคารโลก จะเป็นโครงการ ๓ ปี มีการปรับปรุงและขยายโรงเรียนการช่างอุตสาหกรรม ๑๔ โรงเรียน รัับนักเรียนได้ทั้งหมด ๗,๐๐๐ คน ผลิตได้ปีละ ๒,๑๐๐ คน ก็ปรับปรุงและขยายโรงเรียนเกษตรกรรมชั้น ม.ศ. ปลายอีก ๙ โรงเรียน รัับนักเรียนได้ ๓,๘๐๐ คน ผลิตได้ปีละ ๑,๑๕๐ คน ในโครงการนี้จะมีการปรับปรุงการฝึกหัดครูทั้งทางช่างและทางเกษตร โครงการนี้รวมทั้งการจัดซื้อเครื่องอุปกรณ์การสอนและการฝึก จะต้องใช้เงินประมาณ ๔๕๐ ล้านบาท

อีกโครงการหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้สามารถเรียนวิชาชีพด้วย เพื่อเตรียมไว้ออกทำงานเมื่อจบ ม.ศ. ๓ โดยจะให้เรียนปนไปกับเด็กในชั้นสายสามัญ เรียกว่าโรงเรียนผสม (Comprehensive school) ตามโครงการนี้จะพยายามปรับปรุงขยายโรงเรียนปัจจุบัน ๑๙ โรงเรียน และสร้างใหม่ ๑ โรงเรียนในท้องที่ต่าง ๆ กระจายทั่วราชอาณาจักร นักเรียนอาจจะเลือกสายอาชีพได้ในเมื่อจบ ม.ศ. ๑ แล้ว และเมื่อจบ ม.ศ. ๓ ก็จะมีวิชาชีพซึ่งได้เรียนมาแล้ว ๒ ปี คาดว่าโครงการนี้จะใช้เงินรวมทั้งสิ้นประมาณ ๓๒๐ ล้านบาท เป็นโครงการ ๕ ปี

โครงการเหล่านี้เป็นโครงการที่ที่น่าสนใจสนุน แต่ท่านทั้งหลายจะเห็นได้ว่า เราพูดถึง ๔๐๐ ล้าน ๓๐๐ ล้าน ซึ่งเป็นจำนวนเงินมากมาย แต่มาถึงจำนวนคนที่ผลิตออกมาได้เพียง ๒,๐๐๐ คน หรือ ๑,๐๐๐ คน ทั้ง ๆ ที่ปัญหาในกระดาศนี้พูดถึงเป็นเรื่อนแสนน่าเสียดายที่เราเผชิญกับปัญหาและจำเป็นต้องใช้เงินมากสำหรับที่จะได้คนน้อย แต่ผมคิดว่าถึงอย่างไรก็ดีเป็นเรื่องแรกเป็นตอนต้น ถ้าเราออกไปเรื่องจะใหญ่ขึ้น จึงน่าจะสนับสนุนและน่าจะพยายามให้เป็นไปได้ตามที่ต้องการ และนอกจากนั้น โครงการของกระทรวง

ศึกษาศึกษาที่ไม่เกี่ยวกับการกู้เงิน จะต้องใช้เงินงบประมาณมากนั้น ก็ควรจะได้รับการพิจารณาพร้อมกับสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ เพื่อที่จะได้สามารถดำเนินการไปได้โดยรวดเร็ว ในระหว่างนี้ เมื่อเราไม่สามารถแก้ปัญหาให้ได้ทั่ว ผมก็เสนอว่าควรที่จะมี mobile unit คือออกไปช่วยสอนวิชาชีวะแก่เด็กในชนบท ควรจะมีโรงเรียนกลางคืนในที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศจนทั่ว เพื่อที่จะได้สามารถทำให้การสอนโดยปกติ เมื่อทำไม่ได้ก็สอนพิเศษขึ้นเพื่อให้ได้ผลดี

คุณภาพการศึกษา

การศึกษาก็เช่นเดียวกับเรื่องอื่น ๆ จะคำนึงถึงแต่เฉพาะเรื่องปริมาณมิได้ จะต้องพิจารณาถึงคุณภาพเป็นเรื่องสำคัญ เท่าที่สังเกตและศึกษาดูจะเห็นได้ว่า วิธีการสอนและวิธีการเรียนของเรา ยังบกพร่องอยู่บ้าง ข้อที่ควรปรับปรุงใครจะเสนอดังนี้

๑) ควรฝึกฝนให้นักเรียนมีนิสัยในการอ่านและเขียนหนังสือ เมื่อผมเป็นนักเรียนมีสุขภาพดีอยู่ว่า สุ จิ ปุ ลิ เท่าที่สังเกตดูเวลานี้ แม้แต่ในมหาวิทยาลัยก็ยังเรียนถึง สุ คือฟังเท่านั้น ฟังเล็กเซอร์ จิ จินตนาการ การที่จะคิดไม่ค่อยจะมี ปุ ไม่กล้าถาม ลิ ไม่กล้าเขียน ออกข้อสอบไปในชั้นมหาวิทยาลัยแม้แต่ในคณะเศรษฐศาสตร์ ให้แสดงเหตุผล แสดงได้ครึ่งหน้า ไม่มีเหตุผล เป็นต้น หากว่านักศึกษาไม่ได้เริ่มมีนิสัยในการอ่านการเขียนหนังสือเสียแต่แรกแล้ว เอาแต่ฟัง ท่องจำ หมดเวลาเรียนแล้วเป็นเวลาดูหนัง นับไม่ได้ว่าเป็นการศึกษาที่แท้จริง เพราะฉะนั้นการสร้างห้องสมุดและการบังคับให้เด็กได้เรียนได้อ่านหนังสือในห้องสมุดด้วยตนเอง จึงเป็นของที่สำคัญอย่างยิ่ง

๒) นักเรียนวิทยาศาสตร์ควรจะได้รับการศึกษาฝึกฝนทางทดลองปฏิบัติ เครื่องมือทดลองปฏิบัติเหล่านี้จะต้องลงทุนซื้อ และเมื่อซื้อมาแล้วก็ไม่เก็บไว้เป็นพิพิธภัณฑ์ ไม่กลัวจะเสีย สำนักงบประมาณก็ต้องให้ค่าวัสดุให้มากขึ้นเพื่อทดลองได้ดี เช่นนี้จึงจะใช้เครื่องมือเป็นทาส ไม่ใช่เป็นทาสของเครื่องมือ

๓) นักเรียนอาชีพะทางการช่างและทางการเกษตรก็เช่นเดียวกัน ต้องฝึกหัดใช้เครื่องมือเป็นและใช้จนเคยชิน เท่าที่เคยทราบมา นักเรียนบางคนทีเรียนจะออกมาเป็นครู บางคนยังไม่เคยจับต้องเครื่องมือด้วยซ้ำ จริ่งอยู่เครื่องมือและวัสดุการปฏิบัตินั้นแพง แต่เชื่อว่าตัดรายการสร้างตึกอาคารหรู ๆ ออก เอาเงินมาใช้สำหรับเครื่องมือจะดีกว่าแน่

๔) ครอบชาติที่รัฐบาลยังไม่สามารถสร้างโรงเรียนให้พอเพียงก็จำเป็นทีจะต้องสนับสนุนโรงเรียนราษฎร์ให้ดีขึ้น การสนับสนุนโรงเรียนราษฎร์นี้ น่าจะเป็นหัวข้อยัตถยาวทีผมจะได้นำมาเสนอได้ แต่วาใครจะกล่าวสั้น ๆ ว่ารัฐบาลควรจะสนับสนุนและควบคุมให้คุณภาพของโรงเรียนราษฎร์เป็นไปโดยดี ให้มีมากขึ้น เช่นทีใดมีโรงเรียนราษฎร์อยู่แล้ว ก็ไม่มีการตั้งโรงเรียนรัฐบาลไปแข่งขันกับเขา ทำให้โรงเรียนราษฎร์ล้มไปหมด แต่การควบคุมคุณภาพของโรงเรียนราษฎร์ขึ้นอยู่กัค่าเล่าเรียน และเงินสนับสนุนโรงเรียนราษฎร์ ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่

๕) การตรวจตราควบคุมและแนะแนวแก่ครูตามโรงเรียนต่าง ๆ ควรจะไดัทำเป็นประจำ เฉพาะอย่างยิ่งในชนบททีไกลออกไป เพราะนอกจากจะเป็นการกระตุ้นเตือนให้ครูทำงานโดยเข้มแข็งแล้วยังจะสามารถแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ได้รวดเร็วทันใจด้วย

๖) กระทรวงศึกษาธิการควรจะขอความเห็นและขอคำปรึกษา

จากนักอุตสาหกรรม พ่อค้า เกษตรกร และบุคคลที่จะเป็นนายจ้าง
 ของนักเรียนเหล่านี้ ชักจูงให้นักเรียนของตนได้รับความสนใจจาก
 ท่านเหล่านี้ในการจัดหลักสูตรการศึกษาสายอาชีพ สำหรับสาย
 สามัญผมคิดว่า เจ้าหน้าที่วิชาการของมหาวิทยาลัยที่จะรับนักเรียน
 ไปต่อนั้นก็น่าจะเป็นที่ปรึกษาของกระทรวงศึกษาธิการในชั้นมัธยมได้

๓. การฝึกหัดครู

การฝึกหัดครูเป็นเรื่องสำคัญยิ่งในการศึกษา สำคัญยิ่งกว่าเงิน
 เพราะถ้าเราขาดเงินเรายังพอจะหยิบยืมเพื่อนฝูงได้ แต่ถ้าเราขาดครู
 เราจะยืมครูฝรั่ง ครูแขก ครูจีนมาก็ไม่สู้จะถนัดนัก และยืมชนิดพูด
 ไทยกับเด็กได้ก็มีน้อย (ส่วนเงินนั้นพูดได้ทุกภาษา) ฉะนั้นการขยาย
 การศึกษาจะกระทำกันได้อย่างไร จะต้องพยายามขยายการฝึกหัด
 ครูก่อน จึงจะเริ่มได้มีผลดีจริง ๆ

การฝึกหัดครูมีอยู่หลายชนิด ครูบางคนเรียนเก่งมีวิชามาก
 แต่สอนไม่เป็น ชนิดนี้ต้องพยายามอบรมให้รู้วิธีสอน แต่บางคนใน
 ประเภทนี้ก็อบรมไม่ได้เพราะนิสัยไม่ให้ ถ้าเช่นนั้นก็เป็นภาระจำกัด
 ทางธรรมชาติ น่าเสียดายช่วยไม่ได้ แต่บางที่เราฝึกหัดครูกันจน
 เพลิน ถือว่าวิชาครูเป็นกุญแจวิเศษดอกเดียวในโลก สอนวิชาครูกัน
 เพลินไปจนสอนเก่ง แต่วิชาที่จะสอนถ่ายทอดนั้นเพิกเฉยเสีย สอน
 เก่งแต่สอนอะไรไม่ได้ เมื่อปีกลาย รัฐแคลิฟอร์เนียในสหรัฐอเมริกา
 ถึงกับบอกศาลาเล็กจ้างครูจำพวกสองนี้ ในประเทศไทยเราก็ปรากฏ
 ว่ามีครูจำพวกนี้อยู่บ้าง น่าจะพยายามสร้างอัตราส่วนให้เหมาะสม

การฝึกหัดครูในระยะที่ขาดแคลนครูชนิดนี้ ควรจะกระทำเป็น
 หลักสูตรสั้น ๆ มากกว่าหลักสูตรยาว หลักสูตรยาวจำเป็นต้องทำ

แต่ว่าหลักสูตรสั้นนั้นควรจะระดมเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ให้สามารถผลิตครูออกไปทำงานได้จริง ๆ โดยเร็ว

ปัญหาสำคัญอยู่ที่การจูงใจให้ครูเป็นครูอยู่ได้นาน ๆ ไม่ใช่ถืออาชีพครูเป็นเรือจ้าง เพราะครูอาจจะมีเกียรติ ไม่นิใครจะมีศักดิ์ ไม่เหมือนข้าราชการบางกรมที่มีรถหลวงขี่กันตั้งแต่ชั้นโทขึ้นไป ฉะนั้นครูบางประเภทที่เราตัดตัดจริง ๆ ควรจะได้รับเงินเดือนในอัตราพิเศษเป็นสิ่งที่จูงใจ และเป็นการทดแทนให้เกิดความยุติธรรมในสังคมยิ่งขึ้น ที่กล่าวมานี้หมายถึงครูทุกระดับ คือประถม มัธยม สามัญ มัธยมอาชีวะ และอุดมศึกษา

๔. การอุดมศึกษา

ทุกวันนี้ทั้งรัฐบาลและเอกชนยังคงถือคติว่าเด็กทุกคนควรจะเข้ามหาวิทยาลัยได้หมด ข้อนี้ใครจะเสนอว่าเป็นมิชฌาติฐิ คือเป็นความยึดมั่นในสิ่งที่ไม่ชอบธรรม การศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยเปรียบได้กับโรงพยาบาลบ้า คนต้องบ้าจึงเข้าโรงพยาบาลบ้าได้ จึงจะเหมาะสม คนดี ๆ จะไปเข้าโรงพยาบาลบ้ายอมไม่ได้ คนที่จะเข้ามหาวิทยาลัยได้ต้องเป็นคนที่เหมาะกับการเรียนวิชาในชั้นอุดมศึกษา ถ้าจะรับกันพร่ำเพรื่อก็จะทำให้ระดับมาตรฐานของการศึกษาชั้นอุดมต่ำกว่าที่ควรจะเป็น

อย่างไรก็ดี จำนวนคนที่ควรจะเข้ามหาวิทยาลัยในประเทศเรานับว่ายังน้อยกว่าที่ควรจะเป็น ผู้เชี่ยวชาญของ UNESCO ดังที่ได้อ้างมา ได้พิจารณาวางแผนไว้ว่า อัตราส่วนของนักเรียนมหาวิทยาลัยเทียบกับนักเรียนชั้นประถมสำหรับเอเชีย ควรจะเป็น ๒ ต่อ ๑๐๐ คือหมายความว่าชั้นประถมมี ๑๐๐ ชั้นอุดมควรมี ๒

อัตราส่วนนี้สำหรับประเทศญี่ปุ่นเท่ากับ ๗ ต่อ ๑๐๐ (สหรัฐอเมริกา ๒๐ ต่อ ๑๐๐ แคนาดา ๑๓ ต่อ ๑๐๐ ฝรั่งเศส ๘ ต่อ ๑๐๐ อังกฤษ ๕ ต่อ ๑๐๐) ของไทยเรา ๐.๙ ต่อ ๑๐๐ ปัญหาสำหรับเมืองไทยในเรื่องนี้มีอยู่ ๒ สถาน คือมหาวิทยาลัยมีน้อยควรเพิ่มมหาวิทยาลัยขึ้น แต่ปัญหาที่สำคัญคือคนที่จะเข้ามหาวิทยาลัยได้คือนักเรียนมัธยม นั้น ยังมีมาตรฐานการศึกษาต่ำเกินไป ฉะนั้นต้องแก้ปัญหาร่องมาตรฐานขั้นนี้ด้วย ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ในมหาวิทยาลัยบางแห่ง (ไม่ต้องกล่าวชื่อ) ยังมีอาจารย์พิเศษคืออาจารย์ที่ไม่ประจำ ไปขอให้เขามาช่วยสอนอยู่มาก ต้องขออภัยอยู่มาก (อย่างคณะเศรษฐศาสตร์ของบางมหาวิทยาลัย) ในกรณีเช่นนี้ ต้องแก้ปัญหาด้วยการหาอาจารย์ประจำมาให้ได้มากในมหาวิทยาลัยนั้น นอกจากนี้จะแก้ได้ด้วยเรื่องเงินเดือนอีก ข้อนี้ประกอบกับปัญหาอื่น ๆ ทำให้คิดในทำนองที่ว่า มหาวิทยาลัยไม่ควรเลยที่จะอยู่ในระบบราชการ เพราะเหตุว่าการแต่งตั้ง การถอดถอนการตั้ง การพิจารณาอะไรทำได้ลำบากเต็มที่ รัฐบาลควรจะให้เงินแต่ไม่ควรจะบังคับให้อยู่ในราชการ ควรที่จะปลดปล่อยมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ให้หลุดพ้นออกไปจากระบบราชการเสีย การแก้ปัญหานี้เฉพาะตั้งระบบพิเศษขึ้น เช่น ระบบ ก.ม.* เอาไว้ล่อใจนั้น ปรากฏว่าไม่ได้ผลเลย

มีประชาชนเป็นจำนวนมากที่ไม่สามารถเข้ามหาวิทยาลัยได้ แต่อยากเรียนวิชาพิเศษชั้นอุดม ข้อนี้น่าจะส่งเสริมให้เขาเรียนอย่างที่เราเคยได้พูดกันถึงเรื่องบริหารศาสตร์ ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีค่าว่า

---

* ระบบข้าราชการมหาวิทยาลัย (ก.ม.) แยกไปจากระบบข้าราชการพลเรือนโดยปกติ (ก.พ.)

คณะอยู่ข้างหน้า เราน่าจะสนับสนุนแต่ควรจะต้องจัดให้เป็นการทั่วไป เป็น Technical school, Technical colleges และควรจะมีใจแข็งไม่ประสาทปริญญา เพราะเหตุว่าถ้าประสาทปริญญาแล้ว คำปริญญาก็พรั่าเพรื่อ น่าจะสามารถอุทิศวิชาให้เขาโดยให้ประกาศนียบัตร ก็เป็นการสมควรแล้ว

ปัญหาเฉพาะหน้าเกี่ยวกับการศึกษาชั้นอุดมศึกษา ได้แก่ การขาดแคลนผู้มีฝีมือด้านวิศวกรรม แพทย์ และเกษตร เพราะฉะนั้นรัฐบาลควรสนับสนุนโครงการพัฒนาสำหรับประเภทนี้ขึ้นมาเป็นพิเศษ ซึ่งคงจะปรากฏเป็นรูปโครงการกู้เงินในไม่ช้า

คุณภาพทั่ว ๆ ไปของการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยต้องยอมรับว่ายังเป็นเรื่องที่ไ้อวดกับต่างประเทศมิได้ เรื่องนี้จะต้องแก้ไขทั้งในด้านผู้อำนวยการคือ ชั้นคณบดี ชั้นคณาจารย์และชั้นนักศึกษา เฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาควรหาเวลาศึกษาด้วยตนเองมากกว่าฟังคำบรรยาย เวลาว่างจากการบรรยายนั้นต้องใช้อ่านหนังสือหรือปฏิบัติทดลอง ห้องสมุดก็ควรเตรียมไว้ นักศึกษาจะต้องถืออยู่เสมอว่าบิดามารดาจ้างให้มาเรียน โดยให้เงินเดือนสำหรับมาเรียน ไม่ใช่ว่าวันหนึ่งมาเรียน ๓ ชั่วโมงเสร็จแล้วไม่ต้องเรียน นักเรียนควรถือว่าต้องทำงานเต็มเวลา ต้องถืออีกอย่างหนึ่งว่าการเรียนก็เหมือนการผลิตอย่างอื่น เอาแรงใส่ไปเท่าใดก็จะนำผลกลับมาได้เท่านั้น ถ้าลงแรงน้อยก็ได้น้อย ลงแรงมากก็ได้มาก เพราะฉะนั้นนักศึกษาต้องอ่านหนังสือให้มาก

การอำนวยความสะดวก

เมื่อเห็นการศึกษาเป็นเรื่องสำคัญไม่ใช่เป็นเรื่องที่เราจะเพิกเฉยได้ง่าย เราก็ต้องพยายามเสียดเงินมาใช้จ่ายด้านนี้ให้มาก รัฐบาลไทยได้ลงมติรับรองว่าจะตั้งงบประมาณสำหรับการศึกษาให้มากขึ้นปีละ ๑๐ % ทุกปี ตั้งแต่ปี ๒๕๐๘ เป็นต้นไป คือให้แต่ละปีเพิ่มขึ้นกว่าปีก่อน ๑๐ % ทุกปี เช่นนี้ก็หมายความว่าภายใน ๗-๘ ปี อาจเพิ่มขึ้นเท่าตัว ทั้งนี้นับว่าเป็นสิ่งที่ชอบ แต่เมื่อต้องใช้เงินมากก็ต้องพยายามใช้แบบประหยัด คือต้องวางโครงการระยะเวลายาว คาดการณ์ไกลและรอบคอบ ต้องระวางการรั่วไหล เหลวไหล และที่สำคัญที่สุดต้องอำนวยความสะดวกให้ดี

การศึกษาชั้นต่าง ๆ นั้น ควรจะแยกออกตามความสามารถของนักเรียน ไม่ใช่แยกออกตามความสะดวกและตามอำนาจที่เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลอยากจะได้ นโยบายการศึกษาทุกชั้นตั้งแต่ประถมถึงอุดม ต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เราจะประกอบทำ โดยใช้วิธีแยกให้คนหนึ่งทำต่อช่วงแรก อีกคนหนึ่งทำช่วงสอง อีกคนทำช่วงสาม ทำไม่ได้แน่ ไม่ใช่พายเรือกันคนละที ฉะนั้นควรอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงเดียวกัน ทั้งประถม มัธยม และอุดม ในประเทศไทยรู้สึกว่ในปัจจุบันจะพยายามแยกกันมากกว่า ในเวลานี้เป็นความรับผิดชอบของ ๓ กระทรวง มหาตไทย ศึกษา และสำนักนายกฯ ผลเสียจะมีมากกว่าได้ เฉพาะอย่างยิ่งในยุคพัฒนา

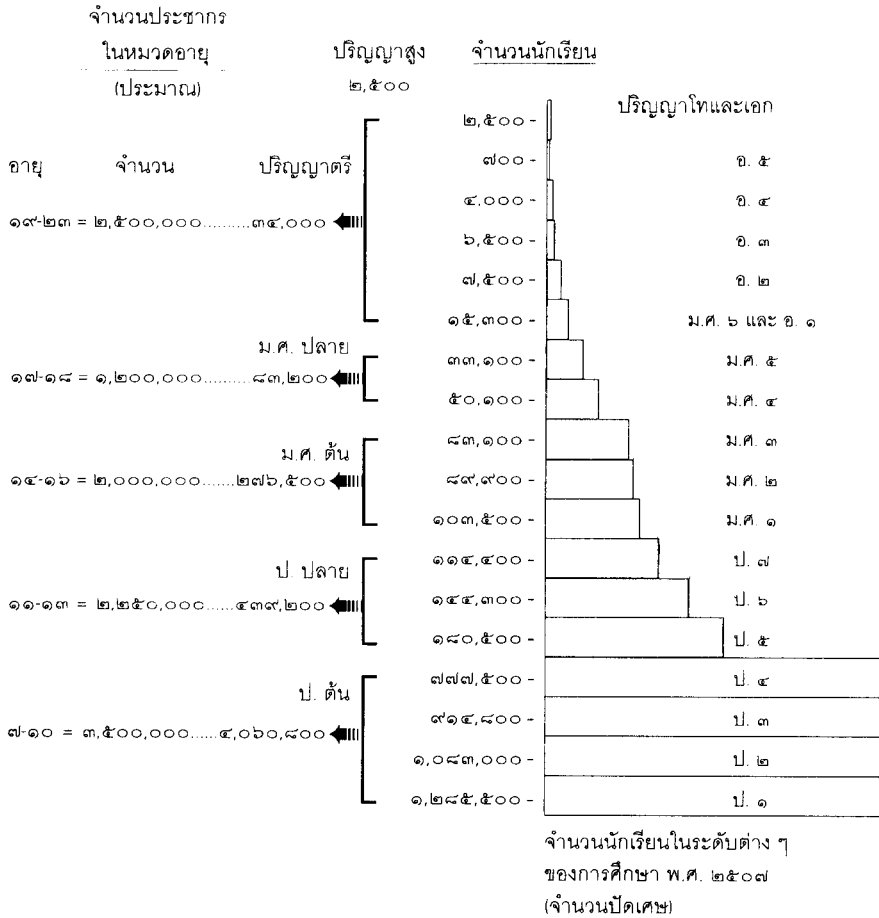
อย่างไรก็ตาม ควรจะพิจารณาแยกเรื่องการดำเนินการศึกษากับการควบคุมวางแผนนโยบายและวิชาการในการศึกษาออกจากกัน ผู้ดำเนินการด้านจัดการโรงเรียนและมหาวิทยาลัยมีหน้าที่อย่างหนึ่ง ผิดกับผู้ที่จะดำเนินการด้านควบคุม ด้านพัฒนา และด้านวิชาการ

สภาการศึกษาแห่งชาติและกระทรวงศึกษาธิการ ๒ แห่งนี้ ควรจะร่วมกันเป็นผู้ควบคุมนโยบายการศึกษาตลอดแถว ตั้งแต่ประถมจนถึงอุดม ฝึกหัดครูและอาชีพะ ถ้าองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นสามารถดูแลตนเองได้ ปกครองตนเองได้ โดยมีราษฎรท้องถิ่นเข้าดำเนินการปกครองตนเองอย่างแท้จริง ไม่ใช่เจ้าเมืองไปนั่งแทนเมื่อใดเมื่อนั้นก็ควรรับโรงเรียนชั้นประถมและมัธยมรวมทั้งโรงเรียนอนุบาล โรงเรียนเทคนิคพิเศษไปดำเนินการด้วย โรงเรียนของเอกชนก็ควรให้ดำเนินการต่อไป และควรขยายการส่งเสริมให้กว้างขวางทั้งปริมาณและคุณภาพ ส่วนมหาวิทยาลัยควรเป็นรูปแบบมูลนิธิอิสระออกจากราชการ และถ้าเอกชนจะคิดตั้งมหาวิทยาลัยโดยมีครูอาจารย์ที่มีคุณวุฒิหลักสูตรและมาตรฐานพอเพียงก็ควรอนุญาต แต่ทั้งนี้ภายใต้ความควบคุมดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ โดยให้กระทรวงศึกษาธิการเป็นเจ้าหน้าที่สอดส่องควบคุมแนะนำแต่หน่วยเดียว ถ้ากระทำได้เช่นนี้ก็คงจะใกล้อุดมคติที่ได้กล่าวมาข้างต้นยิ่งขึ้น

ภาพที่ ๑

ภาพที่ ๒

จำนวนนักเรียนประถมและมัธยม ซึ่งออกจากโรงเรียนไป

ชั้น	พ.ศ. ๒๕๐๔	พ.ศ. ๒๕๐๗
ป. ๑-๔	๕๒๐,๐๐๐	๕๔๗,๕๘๐
ป. ๕	๑๑,๐๐๐	๑๒,๑๕๖
ป. ๖	๑๕,๐๐๐	๘,๔๖๙
ป. ๗	๑๕,๐๐๐	๓,๑๖๗
ม.ศ. ๑	๑๕,๐๐๐	๖,๐๗๗
ม.ศ. ๒	๙,๐๐๐	๒,๒๕๘
ม.ศ. ๓	๓๓,๐๐๐	๓๐,๕๓๕
ม.ศ. ๔	๑๕,๐๐๐	๙,๕๖๖

